

Historische Drukkerij

AUTEUR: Herwig Kempnaers

In Turnhout en omstreken is de Historische Drukkerij Turnhout al lang geen onbekende meer. Met projecten die verspreid werden over de gehele stad kon de Turnhoutse bevolking al enkele malen kennis maken met dit privémuseum. Ook binnen de sector van het grafische erfgoed is de Historische Drukkerij tot ver buiten de landsgrenzen gekend en weet men dit initiatief te waarderen om zijn degelijkheid en gemeidelijke sfeer. Maar voor het grootste deel van het publiek is deze jonge speler op het erfgoedveld nog een nobele onbekende. Een kennismaking...

Hoe het begon...

De Historische Drukkerij is een privéverzameling en als dusdanig onderscheidt het zich van de meeste andere musea en in het bijzonder van de meeste andere grafische musea.

De snelle evolutie in de drukkerswereld, met name de opmars van de computergestuurde machines, zorgden ervoor dat de taken van de drukker meer en meer verschoven. De drukkersstiel verdween langzamerhand. Herwig Kempnaers, offsetdrukker van beroep, was hiervan deelgenoot en zag dit alles met lede ogen aan. Nostalgisch terugdenkend aan de 'mechanische' periode werd door hem in 1994 gestart met handboekbinden en papierscheppen. De zoektocht

urnhout

naar loden letters die nodig waren voor de goudopdruk van de kaften leidde hem al snel naar een compleet verroest maar ongelofelijk sierlijk trapdegelpersje. Het persje werd opgeknapt en weer drukklaar gemaakt. Enkele letterkasten werden gevonden en op deze manier werd met dat ene persje op eigenhandig geschept papier klein drukwerk verzorgd. De theorie van dit boekdrukkersvak werd terug opgefrist aan de hand van oude grafische vakboeken.

Deze onschuldige hobby werd langzaam omgezet naar het verzamelen van oude drukkerijmachines. De ruimte werd al snel te klein en machines werden

opgestapeld. Er werd weinig onderscheid gemaakt tussen de soorten machines, doel was het redden van al wat er op dat ogenblik over de hoogdrukperiode verloren dreigde te gaan. Er moest worden nagedacht over het uitbreiden van de beschikbare ruimte. Uiteindelijk koos men voor het idee 'minder is meer!'. Door minder machines in de beschikbare ruimte te zetten zouden deze meer tot hun recht komen. De keuze viel op de 19de eeuw. Al de andere machines werden afgestoten uit de collectie en de ruimte werd omgebouwd.

Na het afronden van de verbouwingen en de plaatsing van de machines, pleitten steeds meer mensen ervoor om de ruimte open te stellen voor publiek. De collectie was dermate mooi uitgebouwd dat het zonde zou zijn deze verborgen te houden. Alles werd in overweging genomen en men besloot om in te gaan op deze suggestie. In oktober 2005 begon men met het zodanig inrichten van de ruimte dat het publiek op een veilige en aantrekkelijke manier de collectie kon bekijken. De Historische Drukkerij Turnhout was geboren!

In maart 2006 ging de Historische Drukkerij voor de eerste keer open voor het publiek. Vanaf dat ogenblik konden bezoekers tijdens de maandelijkse openduurweekends aan de hand van demonstraties een beeld krijgen van het intensieve drukkersambacht in de 19de eeuw. Al snel werd de collectie nog verder gespecialiseerd om eind 2006 te komen tot een scherp afgelijnd en duidelijk profiel: de Historische Drukkerij Turnhout toont de evolutie van de boekdrukkerij in de 19de eeuw.

Museum of drukkerij?

Of de Historische Drukkerij nu een museum is of eerder een werkende antieke drukkerij laten we in het midden. De bezoeker krijgt in elk geval het gevoel een 19de-eeuwse drukkerij binnen te stappen. Toch is de collectie uitgebalanceerd. Door strenge selectie en vervanging zijn enkel topstukken aanwezig die een compleet beeld geven van de evolutie in die snel veranderende 19de eeuw. Ook de dieper geïnteresseerde bezoeker vindt er zijn gading. Verschillende aandrijfsystemen binnen de categorieën van drukpersen staan er opgesteld en zijn allen werkzaam. De Historische Drukkerij heeft dus alles van een museum, maar is daarnaast ook zeer actief in de weer met de drukpersen. Hoewel ze een leeftijd hebben van meer dan honderd jaar oud, worden de machines nog regelmatig ingezet om niet-commercieel drukwerk te produceren.

Zo bedacht en realiseerde de Historische Drukkerij in 2008 een dichtbundel "Dichter bij Turnhout". Hierin beschreven gekende en gelegenheidsdichters hun stad. Dit 64 pagina's tellende boekje werd in een oplage van 23.000 exemplaren gedrukt en afgewerkt in de Historische Drukkerij. 1700 werkuren waren hier-

voor nodig, waarvan 370 uren drukken aan de Marinoni cilinderpers met handinleg, de kaften werden gedrukt op een trapdegelpers van Schildknecht, beiden 19de- eeuwse machines. De overige uren waren nodig om het boekje handmatig te vergaren, nieten, snijden en wikkelen. Hiervoor werd beroep gedaan op vrijwilligers die zich aangemeld hadden na een oproep in de lokale pers. Na voltooiing van dit huzarenstukje kreeg iedere inwoner van Turnhout dit boekje gratis in de brievenbus gestopt. Andere voorbeelden van eigen drukwerk zijn: een vriendenboekje dat naar aanleiding van Erfgoeddag in een oplage van 6000 exemplaren werd gedrukt, een krant "Kempensche Tydinghen" (3000 exemplaren) en een boekje "de kabouter en de verliefde jongeling" (1500 exemplaren).

Al deze initiatieven kaderen in de visie van de Historische Drukkerij. Met de projecten in grotere oplages herbeleefde de Historische Drukkerij de industriële werking van de drukkerijen in de 19de eeuw. Het

eindresultaat wordt steeds gratis verdeeld en levert een bijdrage aan de culturele werking van de streek of deze van de geschiedenis van de boekdrukkunst. Bij deze projecten wordt dankbaar gebruik gemaakt van de ondersteuning die een collega-verzamelaar biedt door met zijn werkende Monotypemachines de benodigde teksten aan te leveren.

Naast grootschalige projecten werkt de Historische Drukkerij ook aan zeer kleine initiatieven. Deze zijn vooral bedoeld om de werking van de Historische Drukkerij, die tracht te overleven zonder subsidies en toegangsgelden, gedeeltelijk te financieren. Het grootste deel van de kosten voor het openstellen voor publiek wordt gedragen door de initiatiefnemer zelf.

Een voorbeeld van een dergelijk initiatief is het "mannekenblad", dat volledig uit houtsneden is opgebouwd en de geschiedenis van de Turnhoutse grafische sector weergeeft. Het meest in het oog springende project is echter de beeltenis van Gutenberg, uitvinder van de losse letterdruk, dat door middel van 50688 losse letters (in vier verschillende ornamenten) werd samengesteld. Drukform en afdruck stonden op Europa's grootste vijfjaarlijkse vakbeurs "Drupa", en staan momenteel in bruikleen in het Gutenbergmuseum in Mainz.

Tentoonstellingen

Sinds 2010 is een hoek van de Historische Drukkerij gevuld met vitrines. Op deze manier wordt de verborgen collectie van de Historische Drukkerij aan het publiek getoond. Aan de hand van thema's krijgt de bezoeker elk jaar een ander aspect van de collectie te zien. Het jaarthema voor 2010 "Brandbaar Beeld, 600 jaar houtsneden en houtgravures" is nog tot december te bezoeken.

Doorheen de jaren verzamelde de Historische Drukkerij een unieke collectie houten drukblokken vanaf de 17de eeuw tot begin 20ste eeuw. De overgang van houtsneden naar houtgravures (die de kopergravure verdrong) aan het begin van de 19de eeuw komt ruim aan bod. Naast de houtblokken kan u de evolutie van het gedrukte beeld volgen aan de hand van originele geïllustreerde drukwerken zoals volksprenten, almanakken, kranten en ABC-boekjes. Een postincunabel (een incunabel is een boek gedrukt tussen de uitvinding van de losse letterdruk, omstreeks 1450, en 1500. Postincunabelen zijn boeken gedrukt tussen 1501 en 1540) uit 1536, een geïllustreerde bijbel uit 1672 en allerhande geïllustreerd drukwerk staan tentoon tussen de zeldzame drukblokken en geven een beeld van het belang van illustraties doorheen de eeuwen. Bij deze tentoonstelling hoort een rijk geïllustreerd boekje met tekst van Dr. Dick Van Lente.

Thematenstelling voor 2011 wordt: "Stop de persen! Geschiedenis van de krant".

Toekomstmuziek

Daar waar in de voorgaande jaren de focus voorna-

melijk lag op de uitbouw van de Historische Drukkerij ligt deze in de komende jaren op het creëren van diepgang. Om dit doel te bereiken moet de collectie geïnventariseerd worden. De collectie is opgesplitst in verschillende deelcollecties die stuk voor stuk aangepakt zullen worden. Men probeert dit in de volgende vier jaar te realiseren. Dankzij deze inventarisatie moet de collectie toegankelijker worden voor opzoekingen en is onderzoek mogelijk.

In het vijfjarig bestaan van de Historische Drukkerij is al een hele weg afgelegd. Vanwege het ontbreken van inkomsten (één van de belangrijke peilers is het gratis toegankelijk houden) en het werken zonder subsidies, blijft de Historische Drukkerij noodzakelijk kleinschalig. Een positief gevolg hiervan is de goede sfeer die de bezoeker al bij het binnenkomen aanvoelt. Dankzij de ploeg van vier vrijwilligers krijgt iedere bezoeker een persoonlijke rondleiding doorheen de drukkerij en de tentoonstelling. Met gemiddeld 60 bezoekers per openingsweekend is er nog weinig groei mogelijk zonder aan kwaliteit in te boeten. Mocht de noodzaak zich aandienen zal een uitbreiding van het aantal openingsweekends hier de oplossing bieden.

De nieuwsbrieven die geïnteresseerden op de hoogte houden van de activiteiten en aanwinsten van de Historische Drukkerij worden zeer gesmaakt. Ruim

600 abonnees krijgen deze nieuwsbrief telkens in de week voorafgaand aan het openingsweekend in hun mailbox. Inschrijven kan eenvoudig door een mailtje te sturen naar info@historischedrukkerij.be. Ook de pers put uit deze nieuwsbrieven regelmatig artikels en geeft op deze manier de Historische Drukkerij meer bekendheid.

Tenslotte is er nog de uitgebreide website (www.historischedrukkerij.be) die met bijna 100 pagina's dieper ingaat op allerlei aspecten van de boekdrukkunst. De geschiedenis van de Turnhoutse grafische nijverheid komt er uitgebreid aan bod. Het jaarthema wordt hier eveneens zeer diepgaand uitgespit.

Met deze drie peilers, openingsweekends – nieuwsbrief – website, heeft de Historische Drukkerij een stevige basis gelegd om de toekomst actief en standvastig in te zetten. ■

Historische Drukkerij Turnhout

Steenweg op Mol 84

2300 Turnhout

Eén weekend per maand vrij toegankelijk. Bezoek voor groepen op aanvraag (ma-zo).

Tel.: 014 42 00 34

E-mail: info@historischedrukkerij.be

Website: www.historischedrukkerij.be

